

Виступає академік Ю.І. Кундієв

Медичне право України: нові грані

Перед вітчизняною охороною здоров'я сьогодні стоїть чимало завдань, для вирішення яких потрібні «правові інструменти». Усе частіше вони стають предметом обговорення учасників медико-правових заходів. Однією з найбільш вагомих подій став II Всеукраїнський конгрес із медичного права, біоетики і соціальної політики, який відбувся 14-15 квітня 2011 р. у м. Києві.

Як і 2007 року, коли пройшов I Всеукраїнський конгрес із медичного права, біоетики і соціальної політики, організаторами конгресу стали ВГО «Українська медико-правова асоціація», ВГО «Всеукраїнське лікарське товариство» та Академія адвокатури України, в якій створено Інститут медичного права, фармацевтичного права і біоетики. Ураховуючи поглиблення зв'язку медичного права з біоетикую, цього разу назва і тематика конгресу отримали й потужну біоетичну складову, а до кола організаторів конгресу також увійшли Комітет з питань біоетики при Президії Національної академії наук України та Інформаційний центр з біоетики. Захід було проведено за сприяння Міністерства охорони здоров'я України, Державного експертного центру МОЗ України, Центральної комісії з питань етики МОЗ України, Європейської бізнес-асоціації, Спільки адвокатів України, Спільки захисту прав пацієнтів «Здоров'я нації», БО «Громадські ініціативи в охороні здоров'я». Програму конгресу було підтримано Всесвітньою асоціацією медичного права, керівники та члени якої взяли активну участь у форумі.

Учасниками конгресу стали понад 250 представників медичної та юридичної громадськості з усіх регіонів України і зарубіжних гостей. Серед останніх були експерти з Азербайджану, Боснії і Герцеговини, Бразилії, Великої Британії, Ізраїлю, Німеччини, Польщі, Російської Федерації, США, Туреччини, Чехії.

Протягом роботи конгресу відбулося чотири пленарних засідання та паралельні засідання шістьох секцій, а саме: «Реформування охорони здоров'я: правові та біоетичні аспекти», «Пацієнт, медичний працівник, заклад охорони здоров'я: права, обов'язки, відповідальність», «Право та нові технології в медицині і фармації», «Етичні та правові аспекти фармацевтичної діяльності», «Клінічні випробування лікарських засобів: етико-правові аспекти», «Мораль, право і соціальні проблеми». У рамках конгресу також відбулися семінари «Викладання біоетики та медичного права: методичні питання», «Управління охороною здоров'я: правові аспекти впровадження формулярної системи лікарських засобів та системи стандартизації медичної допомоги» і круглий стіл «Етико-правові питання надання психіатричної допомоги».

На заході панувала творча і дружня атмосфера. Тон обговоренню задали вступні слова почесних співголів конгресу — академіка НАН і НАМН України, першого віце-президента НАМН України, голови Комітету з питань біоетики при Президії НАН України, доктора медичних наук Юрія Кундієва і члена-кореспондента НАПрН України, ректора Академії адвокатури України, президента Спільки адвокатів України, доктора юридичних наук Тетяни Варфоломєєвої, які зупинилися на основних питаннях розвитку медичного права і біоетики в Україні.

Медичне право: досягнення та завдання

Форум дозволив підсумувати діяльність у напрямі розвитку етико-правового забезпечення біомедицини, що була здійснена від часу проведення I Всеукраїнського конгресу з медичного права і соціальної політики, який відбувся 14-15 квітня 2007 р. у м. Києві. Так, наприклад, значну роботу виконано з методичного забезпечення викладання медичного права у медичних та

юридичних вищих навчальних закладах. Уже кілька років поспіль медичне право викладається в Академії адвокатури України, Національному університеті «Кієво-Могилянська академія», Київському університеті права НАН України тощо. Після вивчення цього курсу чимало юристів виявляють бажання спеціалізуватися у медичному праві. Авторським колективом у складі В.Ф. Москаленка, Т.С. Грузевої, Р.Ю. Гревцової, М.В. Банчука була розроблена програма навчальної дисципліни «Медичне право» для вищих медичних навчальних закладів, затверджена Міністерством охорони здоров'я України у 2009 р. Проводяться практичні семінари для керівників закладів охорони здоров'я, лікарів і юристів. Розвиваються міжнародні зв'язки. У 2010 р. ВГО «Українська медико-правова асоціація», як національна асоціація з медичного права, стала асоційованим членом Всесвітньої асоціації медичного права (ВАМП), а її президент Радмила Гревцова — членом Ради президентів ВАМП.

Однак головні досягнення, безумовно, ще попереду. Наразі на порядку денному — забезпечення етико-правових відповідей на глобальні та національні виклики, які стоять перед вітчизняною охороною здоров'я. Цим питанням і була присвячена вступна доповідь президента ВГО «Українська медико-правова асоціація», директора Інституту медичного і фармацевтичного права та біоетики Академії адвокатури України, адвоката, кандидата юридичних наук Радмили Гревцової. Вона відзначила, що основними завданнями, які найближчим часом доведеться вирішувати медико-правовій спільноті, є створення належного теоретичного підґрунтя для подальшого розвитку медичного і фармацевтичного права; законодавче забезпечення реформи системи охорони здоров'я в Україні; біоетичне осмислення нових

розробки Медичного кодексу України. На думку Радмили Гревцової, «про це можна буде говорити після проведення реформ, формування якісно інших суспільних відносин, оцінки рівня їх врегульованості законодавством та аналізу правозастосовної практики». Украй необхідними є інституціональні зміни, зокрема запровадження лікарського самоврядування (саморегулювання) та виведення служби судово-медичної і судово-психіатричної експертизи з-під організаційного керівництва МОЗ України, що має забезпечити повну відповідність стандартам незалежності експертів.

На думку професора Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця, доктора медичних наук Ольги Богомолець, «сьогодні в Україні існує не система охорони здоров'я, а система надання медичної допомоги за фактом захворювання». Необхідна переорієнтація на профілактику захворювань, підвищення рівня надання первинної медичної допомоги. Не випадково чимало уваги учасники конгресу приділили правовим аспектам якості медичної допомоги.

Перший віце-президент ВГО «Українська медико-правова асоціація», консультант Державного експертного центру МОЗ України, доктор медичних наук Алла Степаненко

Доцент Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького, член Правління ВГО «Українська медико-правова асоціація» Володимир Синиця зупинився на можливостях гармонізації відносин лікаря і пацієнта. Він звернув увагу на необхідність методичної допомоги у розробці оптимальних форм інформованої згоди пацієнта на медичне втручання.

Говорячи про автономію пацієнта, основний акцент, як правило, ставиться на інформованій згоді, а відмові від медичного втручання нерідко приділяється замало уваги. Про зарубіжну практику прийняття і оформлення відмови пацієнта від медичного втручання розповів віце-президент ВАМП, адвокат Едуардо Дантас (Бразилія).

Учасники обговорили і проблему лікарських помилок та пов'язаних із ними конфліктів. Так, представник Луганського міського інформаційного центру медичної статистики Галина Димарська виділила

Учасники конгресу слухають вступну доповідь

8 основних типів таких конфліктів і поділилася досвідом щодо їх вирішення.

Чимало уваги було приділено питанням нових технологій, етичним дилемам, що виникають у зв'язку з їх застосуванням, та юридичним відповідями на ці виклики.

Гарячі дискусії розгорнулися щодо етико-правових аспектів нових репродуктивних технологій. Участь в обговоренні взяли не тільки українські експерти, а й зарубіжні фахівці — член Ради директорів ВАМП, акушер-гінеколог Санджин Декевич (Боснія і Герцеговина), голова Робочої групи Ради Європи з біомедичних досліджень, професор Ерман Допплфельд (Німеччина), кандидати юридичних наук, відомі правники з Російської Федерації Юлія Павлова і Костянтин Світнев.

Вперше для таких форумів значна увага була приділена етико-правовому забезпеченню фармацевтичної діяльності. Велику зацікавленість викликала доповідь голови Центральної комісії з питань етики МОЗ України, доктора медичних наук, професора Василя Корнацького, присвячена клінічним випробуванням лікарських засобів.

У фокусі учасників Конгресу опинилися і питання етики й права в психіатрії. Їм був присвячений круглий стіл, модераторами якого виступили доктори медичних наук, професори Ніна Коляденко, Олег Насінник, Анатолій Чуприков, а також член Ради директорів ВАМП, адвокат Орен Асман (Ізраїль).

На конгресі був презентований досвід Міжнародної мережі відділень Кафедри ЮНЕСКО з біоетики, Українське відділення якої створене в Інституті медичного і фармацевтичного права та біоетики Академії адвокатури України. Представив його

Зарубіжні гості під час перерви (зліва направо: Б. Арда, А. Кармі, В. Маммадов, А. Мустафаєва)

Доцент Р. Гревцова і професор А. Кармі

біомедичних технологій та забезпечення належного правового регулювання їх використання; удосконалення правозастосовної практики; подальша медико-правова і біоетична освіта і просвіта тощо.

Медичне право і реформа охорони здоров'я

Потрібно дати законодавче визначення низці понять, чітко розмежувати медичну допомогу за рівнями, передбачити суб'єктів надання медичної допомоги різних рівнів і видів, встановити складові системи стандартизації в охороні здоров'я. Для цього необхідно внести зміни до закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», прийняти низку спеціальних законів. Йшлося і про доцільність

зупинилася на існуючих у світовій практиці механізмах забезпечення якості медичної допомоги, до яких, зокрема, належать: обов'язкове ліцензування закладів охорони здоров'я; акредитація (як правило, добровільна); сертифікація/атестація, що встановлюється професійним співтовариством; стандартизація; внутрішній контроль і зовнішній аудит. Вона також розповіла про кроки щодо їх запровадження в Україні.

Про досвід проведення реформ у галузі охорони здоров'я та їх законодавчого забезпечення розповіли зарубіжні експерти — доцент Карлового університету, доктор права, адвокат Онджей Достал (Чехія) та член Ради директорів ВАМП Наталія Лойко (Польща).

Юридичне супроводження практичної охорони здоров'я

У ході конгресу було піднято важливі проблеми й проаналізовано досвід вирішення багатьох питань, що виникають у діяльності лікаря-практика.

голова Кафедри ЮНЕСКО з біоетики, почесний президент ВАМП, директор Міжнародного центру здоров'я, права та етики, професор **Амнос Кармі**, а також керівники Азербайджанського та Ізраїльського відділень – професор **Вугар Маммадов** та адвокат, доктор права **Самуель Вольфман**.

Медичне право і біоетика: нові проекти

У ході конгресу було обговорено чимало нових проектів, що ввійшли до резолюції форуму. Його учасники підтримали ініціативу Спілки захисту прав пацієнтів «Здоров'я нації» щодо розробки і прийняття Етичного кодексу пацієнтського руху. Було

запропоновано провести фахову громадську експертизу нормативно-правових актів, що регулюють застосування нових технологій у сфері медицини і фармації. Цим питанням буде присвячена міжнародна конференція, запланована на осінь 2011 р.

Схваливши зусилля, які були докладені ВГО «Українська медико-правова асоціація» для встановлення і розвитку співробітництва із ВАМП та асоціаціями з медичного права різних країн світу, учасники конгресу доручили їй сприяти підготовці XIX Всесвітнього конгресу з медичного права, який відбудеться 9-13 серпня 2012 р. у м. Масейо (Бразилія), поширити інфор-

мацію про вказаний конгрес серед фахівців із медичного права і біоетики в Україні та взяти у ньому активну участь. Українській медико-правовій асоціації та іншим організаторам конгресу також було доручено підготувати і подати до ВАМП заявку на тендер для проведення у м. Києві XXI Всесвітнього конгресу з медичного права у 2016 р.

Чимало проектів стосувалося підвищення кваліфікації медиків, юристів і викладачів відповідних дисциплін. Так, зокрема, була підтримана ініціатива щодо підвищення кваліфікації з медичного і фармацевтичного права та біоетики правників,

які беруть участь у нормативно-правовому забезпеченні охорони здоров'я України, а також юристів, які здійснюють юридичне супроводження клінічних досліджень лікарських засобів.

На завершення конгресу було прийнято чимало інших важливих рішень, докладніше про які можна дізнатися з резолюції форуму. Важливо, що до їх виконання організатори запросили усіх зацікавлених фахівців.

Підготувала **Олена Миколаєва**

Висловлюємо подяку за надані матеріали та допомогу в підготовці статті Радмили Гревцовій та Андрію Кершису.

РЕЗОЛЮЦІЯ

II Всеукраїнського конгресу з медичного права, біоетики і соціальної політики з міжнародною участю

14-15 квітня в м. Києві відбувся II Всеукраїнський конгрес з медичного права, біоетики і соціальної політики з міжнародною участю (надалі – Конгрес).

Організаторами Конгресу виступили: Академія адвокатури України, Комітет з питань біоетики при Президії Національної академії наук України, ВГО «Українська медико-правова асоціація», ВГО «Всеукраїнське лікарське товариство», БО «Інформаційний центр з біоетики».

Конгрес проведено за сприяння Міністерства охорони здоров'я України, Державного експертного центру МОЗ України, Центральної комісії з питань етики МОЗ України, Європейської бізнес-асоціації, Спілки адвокатів України, Спілки захисту прав пацієнтів «Здоров'я нації», БО «Громадські ініціативи в охороні здоров'я»

Програма Конгресу підтримана Всесвітньою асоціацією з медичного права (World Association for Medical Law).

У роботі Конгресу взяли участь близько 250 учасників з усіх регіонів України, фахівці із зарубіжних країн (Азербайджану, Боснії і Герцеговини, Бразилії, Великої Британії, Ізраїлю, Німеччини, Польщі, Російської Федерації, США, Туреччини, Чехії).

На пленарних та секційних засіданнях і круглих столах Конгресу було заслухано та обговорено понад 100 доповідей і повідомлень відповідно до тематики Конгресу.

За результатами обговорення учасники Конгресу одностайно вирішили:

1. Підтримати зусилля організаторів і партнерів Конгресу, інших представників медико-правової громадськості щодо розвитку медичного права та біоетики в Україні за напрямками, визначеними на I Всеукраїнському конгресі з медичного права і соціальної політики (14-15 квітня 2007 р., м. Київ) та на 4 Національних конгресах з біоетики в м. Києві.

2. Підтримати зусилля державної влади та медико-правового співтовариства щодо реформування системи охорони здоров'я України, зокрема забезпечення належної профілактики захворювань, безперешкодного доступу населення до медичної допомоги усіх рівнів, удосконалення управління якістю медичної допомоги.

3. Звернутися до Верховної Ради України з пропозицією щодо прискорення ратифікації Конвенції про захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини (Конвенції про права людини та біомедицину) (Рада Європи, 1997);

– внесення змін до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», які визначатимуть поняття «медична допомога», «медична послуга», «медичне обслуговування», «заклад охорони здоров'я» та інші основні поняття у сфері охорони здоров'я; чітко розмежовуватимуть первинну, вторинну й третинну медичну допомогу; визначатимуть екстрену медичну допомогу, паліативну допомогу та медичну реабілітацію; визначатимуть суб'єктів надання медичної допомоги різних рівнів і видів; встановлюватимуть складові системи стандартів в охороні здоров'я; передбачатимуть виведення судово-медичної та судово-психіатричної експертизи з-під організаційного керівництва Міністерства охорони здоров'я України з метою забезпечення дотримання стандартів незалежності експертів;

– внесення змін до Закону України «Про психіатричну допомогу», які відображені у резолюції Круглого столу «Етико-правові питання надання психіатричної допомоги»;

– внесення змін до законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів;

– прискорення вирішення питання щодо законодавчого забезпечення запровадження в Україні лікарського самоврядування (саморегулювання) та самоврядування (саморегулювання) представників інших професій у сфері охорони здоров'я.

4. Рекомендувати Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, Міністерству охорони здоров'я України:

– розробити і внести до актів чинного законодавства України зміни щодо звільнення від оподаткування лікарських засобів і виробів медичного призначення, що ввозяться в Україну для проведення клінічних випробувань;

– розглянути питання щодо встановлення законодавчої заборони схилання лікарем вагітної жінки до здійснення аборту шляхом обману або примусу, гарантування лікарю права на відмову від проведення пацієнці операції штучного переривання вагітності з міркувань совісті, окрім випадків наявності реальної загрози для життя пацієнтки;

– розробити і внести до актів чинного законодавства України зміни, спрямовані на підвищення рівня захищеності осіб, хворих на певні захворювання (хронічні захворювання, соціальні захворювання).

5. Звернути увагу Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства охорони здоров'я України на необхідність:

– системності у законотворчій діяльності, спрямованій на реформування вітчизняної системи охорони здоров'я та удосконалення правового регулювання відносин у сфері охорони здоров'я;

– дотримання біоетичних принципів під час здійснення нормотворчої діяльності;

– вивчення та запозичення зарубіжного досвіду реформування системи охорони здоров'я та законодавчого забезпечення реформ, доцільність більш активного залучення до цього широкого медико-правової громадськості.

6. Звернутися до Кабінету Міністрів України з пропозицією щодо розробки порядку та умов проведення альтернативної медичної експертизи, виконання статті 73 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».

7. Підтримати зусилля Міністерства охорони здоров'я України, Державного експертного центру МОЗ України щодо стандартизації надання медичної допомоги та здійснення фармацевтичної опіки в Україні. Визнати за необхідне подальшу активну розробку медико-технологічних документів – адаптованих клінічних настанов, стандартів і протоколів медичної допомоги на основі уніфікованої методики згідно з доказовими засадами.

8. Звернутися до Міністерства охорони здоров'я України з пропозицією щодо розробки та затвердження порядку ввезення/вивезення на/з територію(ї) України, обліку, зберігання, використання та знищення або повернення незареєстрованих і зареєстрованих лікарських засобів, біологічних зразків для лабораторних аналізів і супутніх матеріалів, призначених для проведення доклінічних і клінічних випробувань.

9. Звернутися до Міністерства охорони здоров'я України з пропозицією щодо внесення пластичної і реконструктивної хірургії до Номенклатури лікарських спеціальностей.

10. Запропонувати організаторам Конгресу, іншим установам і організаціям, які здійснюють наукові дослідження у галузі медичного права та біоетики або сприяють їх проведенню, провести фахову громадську експертизу чинних нормативно-правових актів, що регулюють застосування нових технологій у сфері медицини й фармації (допоміжних репродуктивних технологій тощо).

11. Запропонувати організаторам Конгресу, іншим установам і організаціям, які здійснюють наукові дослідження або сприяють їх проведенню, включити у плани своєї діяльності / продовжити дослідження із вивчення зарубіжного досвіду щодо законодавчого забезпечення реформування системи охорони здоров'я.

12. Підтримати ініціативи організаторів Конгресу щодо проведення:

– міжнародної експертної зустрічі, спрямованої на обговорення моделей професійного самоврядування (саморегулювання) в охороні здоров'я та його законодавчого забезпечення, у другій половині 2011 р.

– міжнародної конференції, присвяченої етико-правовим аспектам застосування нових технологій у медицині й фармації, восени 2011 р.

13. Підтримати ініціативу Спілки захисту прав пацієнтів «Здоров'я нації» щодо розробки й прийняття Етичного кодексу пацієнтського руху і запропонувати організаторам, партнерам Конгресу та іншим зацікавленим організаціям і фахівцям взяти участь у його розробці.

14. Доручити ВГО «Українська медико-правова асоціація» та іншим організаторам Конгресу сприяти підготовці XIX Всесвітнього конгресу з медичного права (9-13 серпня 2012 р., м. Масейо, Бразилія), поширити інформацію про вказаний конгрес серед фахівців із медичного права і біоетики в Україні та взяти активну участь у роботі зазначеного конгресу.

15. Підтримати ініціативу ВГО «Українська медико-правова асоціація» і запропонувати організаторам Конгресу підготувати і подати до Всесвітньої асоціації з медичного права заявку на тендер для проведення в Україні у м. Києві XXI Всесвітнього конгресу з медичного права у 2016 р.

16. Підтримати зусилля ВГО «Українська медико-правова асоціація» з встановлення й розвитку співробітництва із Всесвітньою асоціацією з медичного права та асоціаціями з медичного права країн світу.

17. Підтримати зусилля Академії адвокатури України, у якій за сприяння Комітету з питань біоетики при Президії Національної академії наук України створено Українське відділення Кафедри ЮНЕСКО з біоетики, щодо розвитку Українського відділення Кафедри ЮНЕСКО з біоетики і розширення його діяльності.

18. Запропонувати організаторам і партнерам Конгресу, іншим зацікавленим установам, організаціям та фахівцям активізувати діяльність щодо сприяння науково-методичному забезпеченню викладання медичного і фармацевтичного права та біоетики у вищих медичних і юридичних навчальних закладах.

19. Доручити Комітету з питань біоетики при Президії Національної академії наук України та Українському відділенню Кафедри ЮНЕСКО з біоетики Інституту медичного і фармацевтичного права та біоетики Академії адвокатури України створити робочу групу з розробки типових навчальних програм з біоетики для вищих медичних і юридичних навчальних закладів і факультетів за участю

співорганізаторів і партнерів Конгресу, інших зацікавлених установ і організацій та фахівців.

20. Підтримати ініціативу організаторів Конгресу щодо:

– підвищення кваліфікації з медичного і фармацевтичного права та біоетики юристів, які беруть участь у нормативно-правовому забезпеченні охорони здоров'я України;

– підвищення кваліфікації з медичного і фармацевтичного права та біоетики юристів, які здійснюють юридичний супровід клінічних досліджень лікарських засобів;

– підвищення кваліфікації з біоетики викладачів біоетики вищих медичних і юридичних навчальних закладів і факультетів.

Доручити організаторам Конгресу вжити заходів щодо здійснення вищезазначеного підвищення кваліфікації юристів і викладачів біоетики.

21. Підтримати зусилля Академії адвокатури України, ВГО «Українська медико-правова асоціація», Спілки адвокатів України, інших співорганізаторів та партнерів Конгресу щодо:

– підвищення кваліфікації адвокатів з медичного і фармацевтичного права за програмами Академії адвокатури України, акредитованими Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України;

– підвищення кваліфікації викладачів медичного і фармацевтичного права вищих юридичних і медичних навчальних закладів і факультетів.

Запропонувати їм активізувати ознайомлення адвокатів і викладачів медичного й фармацевтичного права вищих юридичних і медичних навчальних закладів і факультетів з можливістю підвищення кваліфікації з медичного й фармацевтичного права в Академії адвокатури України.

22. Підтримати ініціативу Академії адвокатури України щодо проведення навчання юристів основам медіації у сфері охорони здоров'я.

23. Запропонувати організаторам і партнерам Конгресу із залученням інших зацікавлених організацій, установ і підприємств організувати й провести протягом 2011-2012 рр. Міжнародний конкурс наукових робіт студентів і молодих науковців з медичного і фармацевтичного права та біоетики.

24. Підтримати ініціативу організаторів Конгресу щодо інформування з медико-правових і біоетичних питань працівників друкованих та електронних засобів масової інформації, які висвітлюють проблематику охорони здоров'я, права, соціальної політики та біоетики.

25. Запропонувати Міністерству охорони здоров'я України активізувати співпрацю з організаторами і партнерами Конгресу, іншими установами та організаціями, діяльність яких пов'язана з охороною здоров'я, правом, біоетикою і соціальною політикою, зокрема шляхом залучення їх представників до робочих груп, що створюються Міністерством охорони здоров'я України, тощо.

26. Утворити Комітет з моніторингу виконання цієї Резолюції з числа членів Оргкомітету Конгресу. Дозволити Оргкомітету Конгресу кооптувати до складу Комітету з моніторингу виконання резолюції Конгресу фахівців, що представляють установи, організації та підприємства, діяльність яких пов'язана з охороною здоров'я, правом, біоетикою і соціальною політикою.

27. Подякувати організаторам і партнерам Конгресу за організацію Конгресу та сприяння у його проведенні. Подякувати Всесвітній асоціації з медичного права та Кафедрі ЮНЕСКО з біоетики за активну участь їх керівників і представників у Конгресі.

За дорученням учасників Конгресу співголови Організаційного комітету Конгресу

О.В. Богомолець-Шереметьєва, професор Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця, доктор медичних наук, заслужений лікар України

П.М. Вітте, провідний науковий співробітник, Генеральний директор БО «Інформаційний центр з біоетики», кандидат медичних наук

Р.Ю. Гревцова, президент ВГО «Українська медико-правова асоціація», керівник Українського відділення Кафедри ЮНЕСКО з біоетики, директор Інституту медичного і фармацевтичного права та біоетики Академії адвокатури України, адвокат, кандидат юридичних наук

А.В. Степаненко, перший віце-президент ВГО «Українська медико-правова асоціація», консультант Державного експертного центру МОЗ України, доктор медичних наук, професор